

Національний
банк України

Плани відновлення банків в Україні

24 листопада 2022 року

Що таке плани відновлення?

- Фінансова криза 2008-2009 рр. виявила потребу більш ефективного моніторингу фінустанов, зокрема для системно важливих, з увагою до їхніх дій в умовах кризи. Лідери G20 попросили Раду з фінансової стабільності (FSB) запропонувати більш ефективні заходи резолюцій (виведення з ринку) та відновлення системно важливих банків. ([Key Attributes of Effective Resolution Regimes for Financial Institutions](#)).
- Ключове положення №11 цих заходів (Attribute #11) вимагає запровадити безперервний процес планування відновлення принаймні для системно важливих установ або тих, що мають критичні функції.
- План відновлення – це документ, що відображає план реалізації банком широкого спектру заходів з відновлення фінансової міцності та життєдіяльності банку у разі реалізації шоків.
- Плани відновлення можуть включати заходи зниження ризику, генерації та залучення капіталу та підтримки ліквідності. **Основна ціль планів – підготовка банку для своєчасної та ефективної реалізації заходів відновлення навіть у стресових ситуаціях.**

Плани відновлення в Україні

- В Україні розробка планів відновлення регулюється положенням №95 «Про плани відновлення діяльності банків України та банківських груп» затверджене Постановою Правління Національного банку України № 95 від 18 липня 2019 року.

План повинен містити:

- **4 сценарії** (загальноринковий, специфічний та комбінований розробляються банком + 1 сценарій від НБУ), що покривають ідіосинкратичний (специфічний) та системний ризику.
- **Систему індикаторів** для оцінки фінансового стану з врахування особливостей бізнес моделі та зон ризику за методикою «світлофора» для кожного показника.
- **Надійні заходи відновлення** для кожного сценарію, що передбачають відплив капіталу та/або проблеми з ліквідністю.
- **Опис процесів**, що забезпечують вчасне виконання заходів відновлення з врахуванням стресових ситуацій.
- Сценарії повинні бути достатньо консервативними, щоб показники капіталу та ліквідності потрапляли в критичну зону, а реалістичні та можливі до виконання заходи відновлення повертали їх в зелену зону протягом року.
- Пораховані ефекти надаються у вигляді моделей в Excel.
- План повинен бути узгоджений та інтегрований із іншими ключовими документами банку: 1) стратегією, бізнес-планом; 2) заходами щодо планування капіталу та ліквідності; 3) планом забезпечення безперервної діяльності (Business Continuity Plan); 4) планом фінансування в кризових ситуаціях (Contingency Funding Plan).

Система індикаторів

I. Перелік показників

- Банку необхідно використати у плані відновлення діяльності мінімально передбачений набір кількісних показників.
- Система індикаторів передбачає мінімально необхідний перелік кількісних показників, що покривають різні сфери фінансової стійкості банку: достатності капіталу, ліквідності, прибутковості, якості активів та ринкових умов.
- Крім переліку мінімально необхідних, усім банкам рекомендується використовувати додаткові показники, які краще відображають результати їх діяльності, наприклад:
 - чиста процентна маржа (NIM)
 - відношення операційних витрат до доходів (CIR).
- За наявності значного обсягу цінних паперів у портфелі, банк повинен обов'язково додати показники, що відображають їх ризикованість (кредитний рейтинг, котирування CDS тощо)
- Банкам рекомендується використовувати показники, що більш детально відображають інформацію про ліквідність (структура ВЛА, динаміка відпливу грошових коштів)
- Показники рекомендується відображати у відносному, а не в абсолютному значенні (ВВП, валютний курс тощо).

	Зелена зона	Жовта зона	Червона зона
Валютний Курс, грн/дол. США	≤ 28	$28 < 32 < 37$	≥ 37

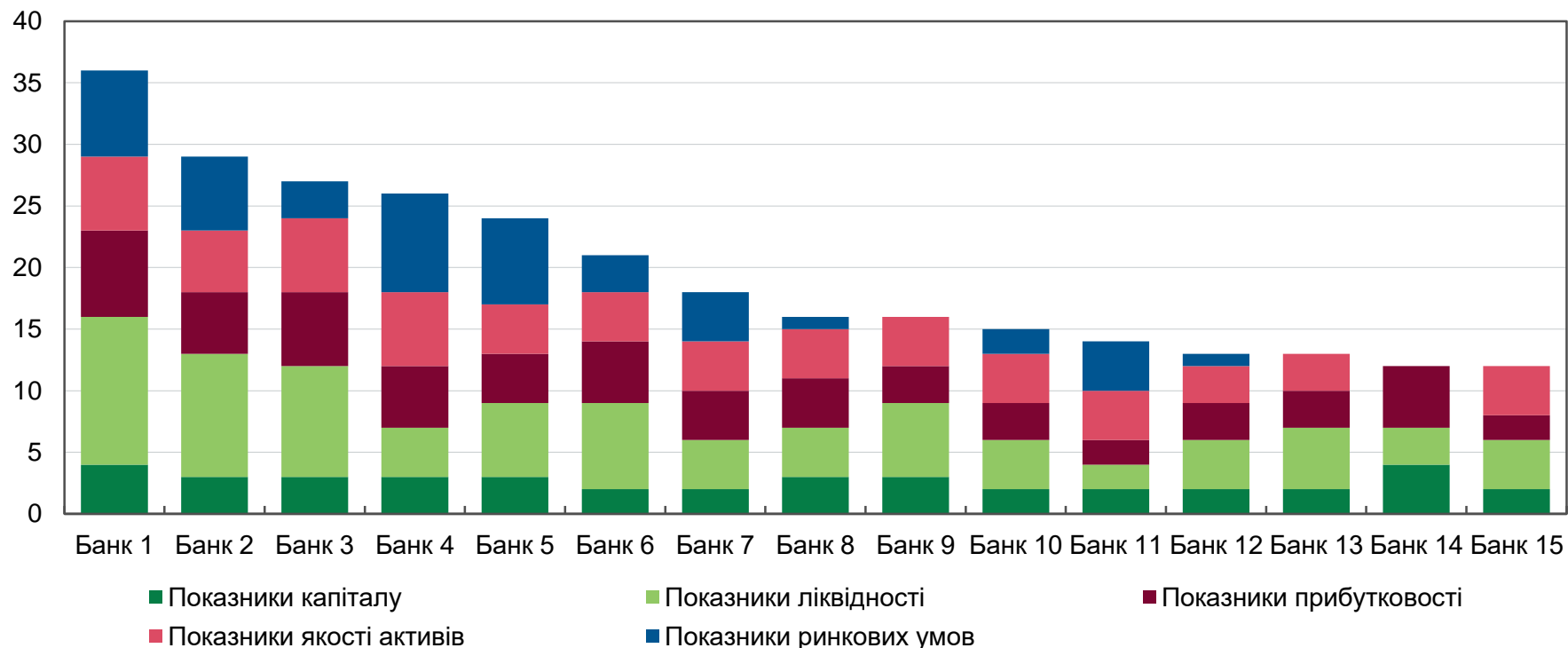
	Зелена зона	Жовта зона	Червона зона
Девальвація курсу грн/дол. США	$\leq 5\%$	$10\% < X \& X > 30\%$	$\geq 30\%$

Перелік кількісних показників системи індикаторів

Показники	Кількісні показники	
	мінімально необхідний перелік показників	додаткові показники
Показники капіталу	<ol style="list-style-type: none"> 1. Нормативи капіталу. 2. Буфери капіталу. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розмір статутного капіталу. 2. Співвідношення нерозподіленого прибутку та фондів, що формуються за рахунок прибутку, до регулятивного капіталу.
Показники ліквідності	<ol style="list-style-type: none"> 1. Нормативи ліквідності. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Непередбачені відпливи коштів клієнтів у значних сумах. 2. Інструменти моніторингу для оцінки ризику ліквідності. 3. Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR). 4. Вартість фінансування. 5. Середня строковість фінансування.
Показники прибутковості	<ol style="list-style-type: none"> 1. Рентабельність активів. 2. Рентабельність капіталу 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Чиста процентна маржа. 2. Чистий спред. 3. Співвідношення операційних витрат до операційних доходів. 4. Значні втрати внаслідок шахрайст.
Показники якості активів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Співвідношення суми непрацюючих активів до загальної суми активів, за якими оцінюється ризик. 2. Темпи зростання непрацюючих активів. 3. Значні втрати внаслідок дефолту великих боржників/ контрагентів. 4. Співвідношення загального обсягу резервів до загального обсягу непрацюючих активів. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Співвідношення суми непрацюючих активів/реструктуризованої заборгованості до регулятивного капіталу. 2. Суттєва концентрація непрацюючих кредитів в галузевих/регіональних сегментах
Показники ринкових умов	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зниження кредитного рейтингу банку (зовнішнього/ внутрішнього). 2. Кредитний дефолтний своп (CDS spread). 3. Зміна ціни акцій. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Коливання курсів іноземних валют. 2. Зміна відсоткових ставок, цін за інструментами, що містяться в торговій книзі банку
Показники макроекономічних умов	<ol style="list-style-type: none"> 1. Темпи зростання реального валового внутрішнього продукту (ВВП). 2. Кредитний дефолтний своп суверенів (CDS of sovereigns). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Індекс споживчих цін. 2. Індекс реальної заробітної плати. 3. Рівень безробіття. 4. Облікова ставка Національного банку. 5. Офіційний курс гривні до іноземних валют. 6. Зниження суверенного кредитного рейтингу.

Наповнення системи індикаторів різниться між банками

Розподіл індикаторів за групами в розрізі банків на основі планів відновлення, розроблених в 2021 році

- На практиці у системі індикаторів банків переважають показники ліквідності, в той час як найменше – показників ринкових умов.

Підхід «світлофора»: три зони для значень показників

Зелена зона

- Сигналізує про відсутність ризику
- Граничні значення повинні відповідати очікуванням діяльності в звичайних умовах та узгоджуватись з бізнес-моделлю банку

Жовта зона

- Свідчить про необхідність ужиття заходів раннього реагування
- Порогові значення нормативів можуть перевищувати мінімально допустимий рівень, особливо для системно-важливих банків

Червона зона

- Індикатор реалізації варіантів відновлення
- Порогові значення для нормативів капіталу та ліквідності не повинні бути нижчими за офіційно встановлені нормативи НБУ

Приклад порогових значень рентабельності капіталу (ROE)

20%

Поріг прибутковості для зеленої зони має відповідати щонайменше запланованій банком прибутковості

Граничне значення **ROE** рекомендується встановлювати на рівні розрахункової вартості капіталу банку (Cost of equity)

5%

Низькі та особливо від'ємні значення показників прибутковості повинні відповідати червоній зоні

Стрес-сценарії мають відображати ключові ризики

I. Ключові припущення сценаріїв

- Горизонт моделювання сценаріїв – 1 рік.
- У стрес-сценаріях повинні враховуватись усі основні ризики притаманні конкретному банку, зважаючи на бізнес-модель та структуру активів
- Стрес-сценарії банку повинні мати обґрунтування: базуватись на власній негативній статистиці банку, спостережуваних раніше макроекономічних умовах тощо
- Стрес-сценарії мають містити релевантні припущення про можливі збої (перешкоди) у роботі принаймні окремих критично важливих контрагентів, систем, процесів

II. Вплив на діяльність банку

- Вплив стрес-сценаріїв повинен бути відображений у зміні показників фінансової звітності банку (баланс, звіт про фінансові результати, очікувані притоки/відтоки коштів)
- Вплив стрес-сценарію на банк повинен включати не лише прямі наслідки шоків, а й опосередковані. Наприклад, за умов зростання обсягів NPL банк повинен відображати не лише зміну обсягів резервів за кредитами, але й процентних доходів.
- Вплив стрес-сценаріїв на ліквідність банку має бути розрахований з наведенням структури ВЛА, динаміки очікуваних відпливів та надходжень грошових коштів

Вимоги до заходів відновлення

I. Мінімальні вимоги

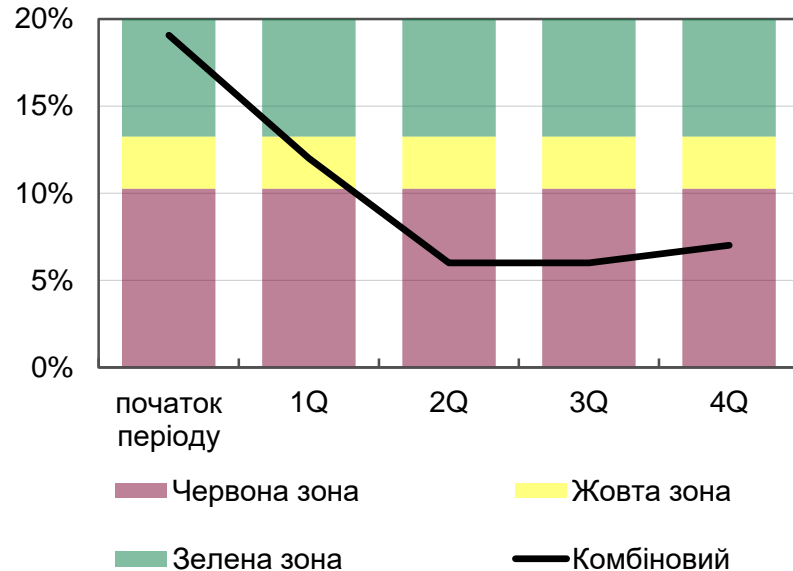
- Для кожного стрес-сценарію повинен бути хоча б один варіант відновлення, реалізація якого поступово повертає кількісні показники банку до «зеленої зони»
- План відновлення має містити базові заходи відновлення достатності капіталу, такі як:
 - докапіталізація
 - конвертація субординованого боргу від акціонера/іншого кредитора в капітал
 - припинення виплат дивідендів

II. Вплив на діяльність банку

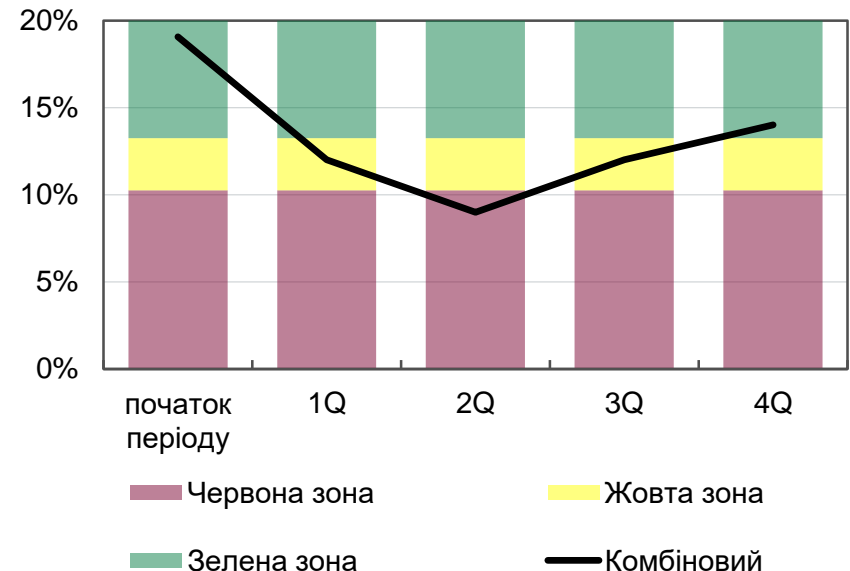
- Банк повинен враховувати вплив загальноринкової кризи на вартість та обсяг залучення фінансових ресурсів внаслідок реалізації заходів відновлення, аналогічні дії інших учасників ринку
- В умовах реалізації кризи банк не може покладатись на можливість суттєвого нарощення будь-якого напрямку бізнесу для підтримки капіталу чи ліквідності
- Заходи щодо скорочення витрат повинні бути деталізованими та реалістичними
- Вплив на ліквідність має бути розрахований з наведення структури ВЛА, їх достатності та доступності, можливості дисконтів при конвертації у грошові кошти

Візуалізація наслідків реалізації сценаріїв

Вплив реалізації стрес сценаріїв на норматив достатності регулятивного капіталу (H2)

Вплив застосування заходів відновлення на норматив достатності регулятивного капіталу (H2)

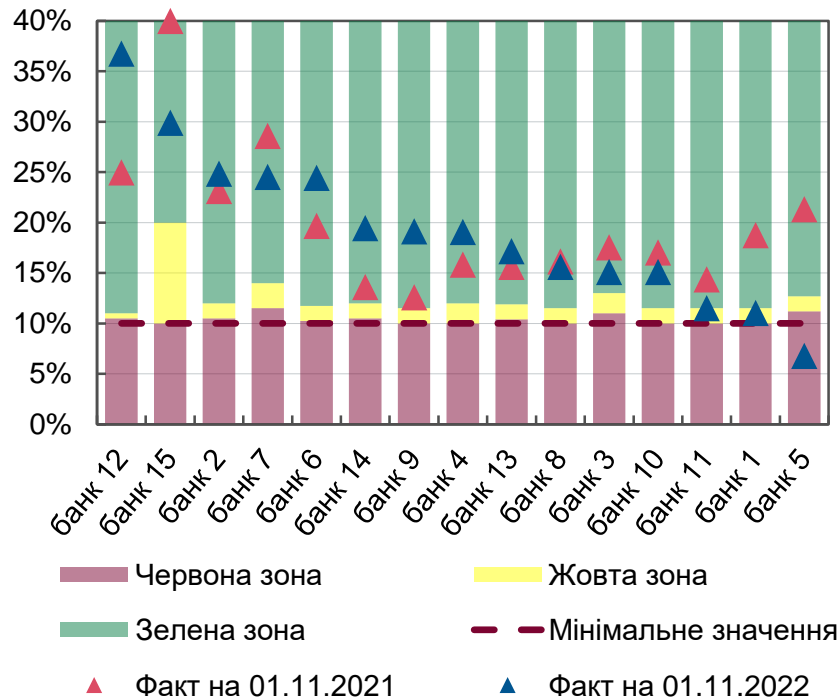
- Сценарії для Плану розробляються таким чином, аби показники ліквідності і капіталу опускались до «червоної зони» за відсутності або невчасного застосування заходів відновлення.
- Відповідно заходи відновлення повинні бути реалістичними та достатньо ефективними, щоб повертати показники до «зеленої зони» протягом горизонту сценаріїв.
- Відновлення повинне тривати протягом року, навіть якщо індикатори потрапляють в червону зону.

Досвід запровадження планів відновлення в Україні

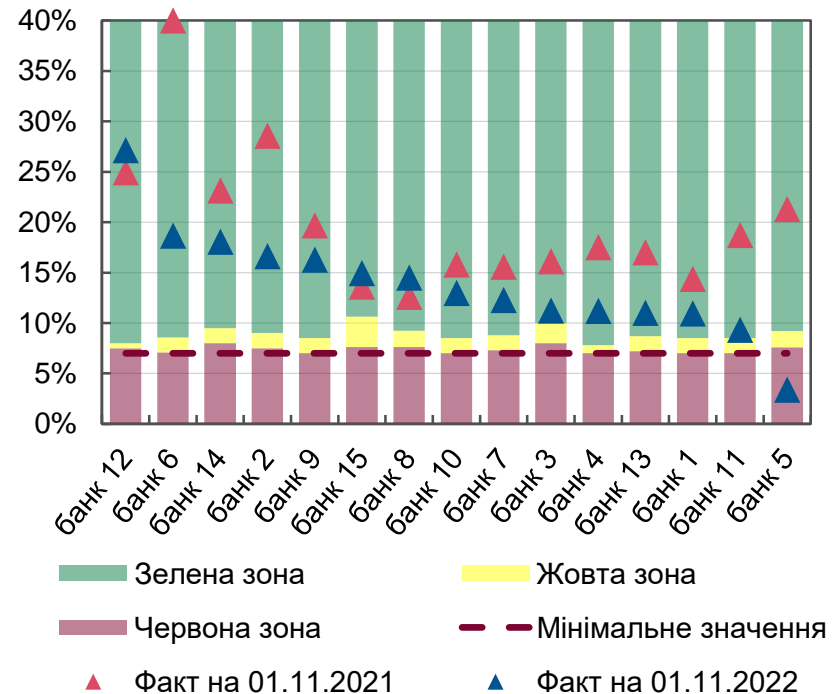
- Наразі проведено дві ітерації опрацювання НБУ планів відновлення.
- За результатами 1-ої ітерації у 2021 році НБУ надав рекомендації банкам до їх врахування у подальшому при оновленні планів;
- Системно важливим банкам НБУ надав додатковий сценарій для врахування у Планах, він включав в себе шоки від продовження карантину внаслідок пандемії.
- Під час розробки планів відновлення у 2021 році, банки не передбачали повномасштабного вторгнення.
- У 2022 році банкам рекомендовано оновлювати Плани відповідно до поточних макроумов та із огляду на найбільш реалістичні сценарії розгортання поточної кризи.

Показники адекватності капіталу у Планах

Норматив достатності регуляторного капіталу (Н2)

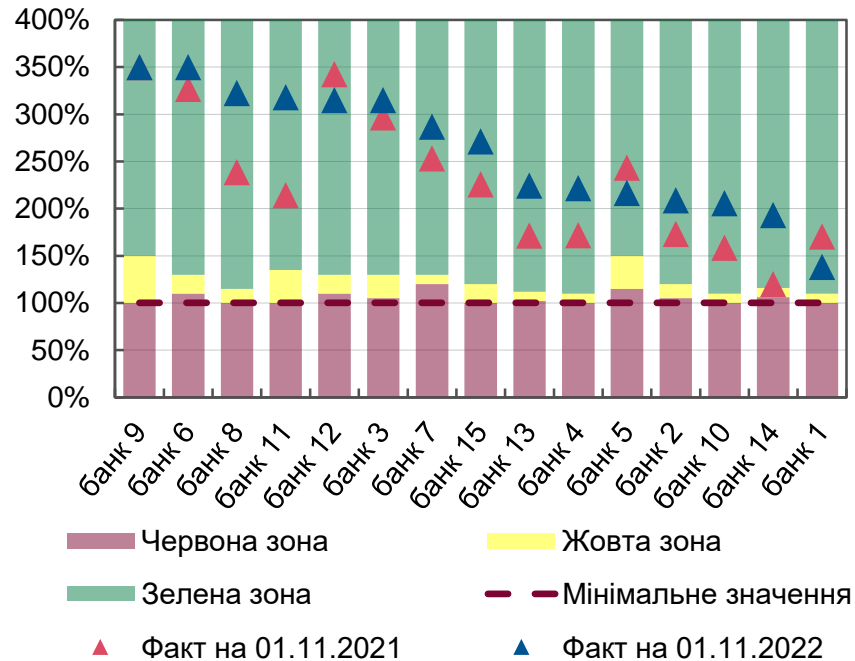
Норматив достатності основного капіталу (Н3)

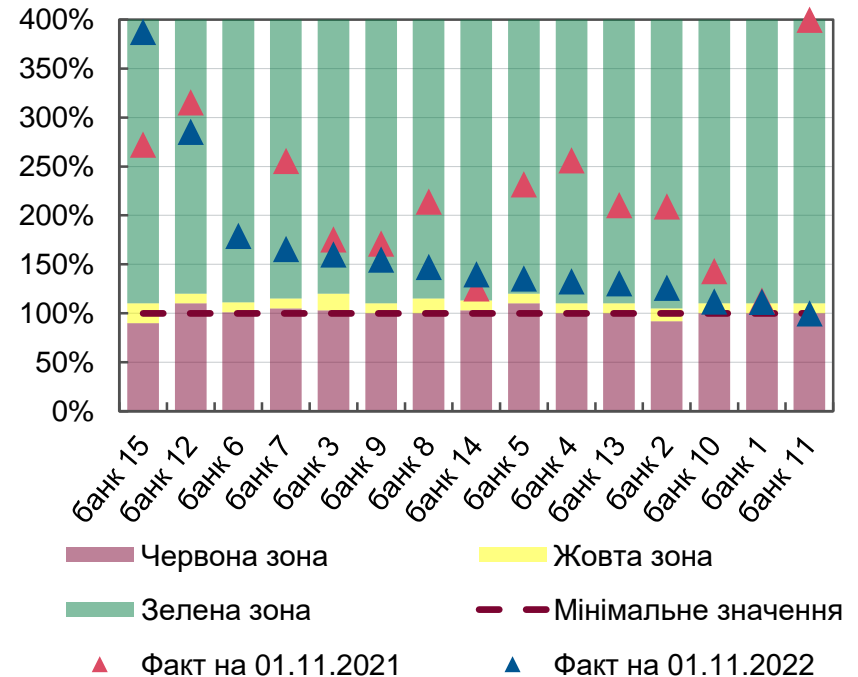
- До початку повномасштабного вторгнення банки мали значний запас капіталу понад мінімальні вимоги, відповідно попри негативні наслідки війни переважно не порушують нормативні вимоги до капіталу.
- Станом на початок листопада лише один системно важливий банк опинився у «червоній зоні», а два у «жовтій зоні» згідно з власними планами відновлення діяльності.

Показники ліквідності

Норматив короткострокової ліквідності (LCR)

Норматив довгострокової ліквідності (NSFR)

- Для банківської системи України характерна висока ліквідність. У більшості банків значенням нормативів ліквідності перевищують мінімальні вимоги.
- Попри початок збройної агресії, банки змогли втримати індикатори ліквідності на високому рівні. Станом на початок листопада значення показників лише одного системно важливого банку перебувало в «червоній зоні».

Заходи відновлення капіталу та ліквідності

Заходи відновлення достатності капіталу (15 банків)

Заходи відновлення ліквідності (15 банків)

- Банки вважають за можливе оперативно підвищити капітал за рахунок прибутку, зменшивши дивіденди, здійснивши капіталізацію або залучивши субборг.
- До екстрених заходів відновлення ліквідності банки віднесли отримання кредитів від НБУ, продаж ОВДП та зменшення дивідендів.
- У середньостроковій перспективі банки планували відновлення ліквідності через залучення коштів клієнтів, скорочення операційних витрат та продаж непрофільних активів.

Додаток. Стрес-сценарії для планів відновлення системно важливих банків

- Згідно з вимогою Положення № 95, НБУ визначає та доводить до відома системно важливих банків стрес-сценарії для врахування банками у Плані відновлення (пункт 28 розділу V).
- Для того, щоб забезпечити вимоги Положення № 95 (пункти 29-30 розділу V), стрес-сценарії, розроблені НБУ:
 - ✓ охоплюють основні фактори ризику, а саме: макроекономічні, мікроекономічні показники та їх комбінацію.
 - ✓ ґрунтуються на екстремальних (уключаючи форс-мажорні), але разом із тим імовірних подіях, які є найбільш релевантними для банку;
 - ✓ включають події, які можуть призвести до неплатоспроможності (дефолту) банку, якщо варіанти відновлення не будуть реалізовані вчасно;
 - ✓ мають період, який не перевищує один рік.
- За основу взято сценарії стрес-тестування банків 2021 року з врахуванням підсилення деяких припущень з огляду на профіль ризиків банків.
- В результаті було отримано 4 сценарії для 4 груп банків.

Сценарій 1 (державні універсальні, корпоративні)	Сценарій 2 (роздрібні)	Сценарій 3 (універсальні, корпоративні з концентрацією)	Сценарій 4 (універсальні без концентрації)
--	---------------------------	---	--

Додаток. Макроекономічні припущення стрес-сценаріїв

- Макроекономічні припущення для стрес-сценаріїв однакові і відповідають припущенням для стрес-тестування банків у 2021 році. Криза реалізується повною мірою за один рік:
 - реальний ВВП знижується на 3.9%.
 - девальвація гривні до долара США – 29.6%.
 - важливим чинником стресу у несприятливому сценарії є зростання фіскальних ризиків та відповідно доходності за державними цінними паперами.

Показник	2020	Стрес-сценарії, 1 рік
Реальний ВВП, % (р/р)	-4.0	-3.9
Номінальний ВВП, % (р/р)	5.5	18.6
Індекс споживчих цін, % на к.п.	5.0	16.7
Курс гривні до дол США (сер. за період),	27	35

Додаток. Припущення рівня кредитного ризику специфічні для банків

- Стрес-сценарії відрізняються у припущеннях про реалізацію кредитного ризику, що пов'язано з особливостями портфелів банків.
- Додаткові припущення про кредитний ризик великих боржників закладено для банків із концентрованішим портфелем.

Показник	Валюта	Стрес-сценарії, 1 рік			
		Сценарій 1 (державні універсальні, корпоративні)	Сценарій 2 (роздрібні)	Сценарій 3 (універсальні, корпоративні з концентрацією)	Сценарій 4 (універсальні без концентрації)
Міграція у непрацюючі, кредити ЮО, %	Національна	13.3	13.3	13.3	19.9
	Іноземна	15.4	15.4	15.4	23.1
Міграція у непрацюючі, кредити ФО під заставу нерухомості, %	Національна	11.3	17.0	11.3	11.3
	Іноземна	26.3	26.3	26.3	26.3
Міграція у непрацюючі, кредити ФО під заставу транспортних засобів, %	Національна	5.0	7.6	5.0	5.0
	Іноземна	28.7	28.7	28.7	28.7
Міграція у непрацюючі, інші кредити ФО, %	Національна	14.4	21.6	14.4	14.4
	Іноземна	24.1	24.1	24.1	24.1
Припущення про погіршення класів великих ЮО				+	
Припущення про дефолти серед великих ЮО		+		+	
Обмеження зростання портфеля			+		